

การประยุกต์หลักปธาน 4 กับการส่งเสริมประเพณีโคลมลอย ของชุมชนชาวพุทธตำบลบะ อำเภอบำเหน็จ จังหวัดสุรินทร์

An Application of the 4 Padhana with Supporting to Traditions of Buddhist Community in
Ban Ba Sub-district, Thatoom District, Surin province.

พระพงศ์ตระกูล พนมมุตโต¹, ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม²
PhraPongtrakul Bandhamutto¹, Thanarat Sa-ard-iam²

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
phongpat0102@hotmail.com¹, thanarat5454@hotmail.com²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการประยุกต์กับหลักปธาน 4 กับการส่งเสริมประเพณีโคลมลอยของชุมชนชาวพุทธตำบลบะ อำเภอบำเหน็จ จังหวัดสุรินทร์ โดยการศึกษาจากเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า การประยุกต์หลักการทำงานในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่มาของการศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมของปธาน 4 กล่าวถึงความเพียร 4 ประการคือ 1) สังวรปธานเพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน 2) ปหานปธานเพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว 3) ภวนาปธานเพียรให้กุศลเกิดขึ้นในสันดาน 4) ออนุรักษนาปธานเพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมหลักธรรมปธาน 4 ซึ่งประกอบด้วยความเพียรเหล่านี้จะทำให้การจัดประเพณีโคลมลอยดำเนินไปด้วยความพึงระวังและยับยั้งอกุศลไม่ให้เกิดขึ้นโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามหลักปธาน 4 คือ 1) สังวรปธานตั้งแต่การใช้หลักการอธิษฐานจิตว่าตนเองจะตั้งมั่นอยู่บนความดีหลังจากที่ปล่อยโคลมขึ้นสู่ท้องฟ้าแล้วทำให้เกิดความคิด จิตสำนึก ภายในจิตใจของคนในสังคมท้องถิ่น 2) ปหานปธานคือละเว้นและกำจัดความคิดที่ไม่ดีออกไปจิตใจเกิดความสะอาดบริสุทธิ์เป็นการชำระล้างความคิดในจิตใจความเป็นปอกุศลที่สิ้นไป ไม่ประกอบด้วยกิเลสโดยมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเชื่อที่เกี่ยวกับประเพณีโคลมลอยหลังจากปล่อยโคลมขึ้นสู่ท้องฟ้าตามหลักความเชื่อของประเพณีว่าจะส่งผลให้เปลี่ยนแปลงในชีวิตและการดำเนินชีวิตไปในทิศทางที่ดีขึ้น มีส่วนในการจรรโลงสังคมมากยิ่งขึ้น 3) ภวนาปธาน คือ ความเพียรที่ก่อให้เกิดกิจกรรมประเพณีโคลมลอยและการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ของสังคมภายในชุมชนท้องถิ่นทำให้เกิดความสามัคคีภายในชุมชนและได้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นแรงผลักดันในการสนับสนุนจนเกิดการสืบสานประเพณีโคลมลอยขึ้นอย่างชัดเจน และ 4) ออนุรักษนาปธานคือความเพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญขึ้นไปจนเกิดความไพบุลย์ถาวรเป็นหลักการของการสืบสานประเพณีที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวพุทธตำบลบะ อำเภอบำเหน็จ จังหวัดสุรินทร์มาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: การประยุกต์, ปธาน 4, ประเพณีโคลมลอย, ตำบลบะ อำเภอบำเหน็จ จังหวัดสุรินทร์

Abstract

This article aims to study the application with the principle of the 4 exertions (Padhana) and the promotion of floating traditions of the Buddhist community in Ban Ba Sub-district, Tha Tum District, Surin Province. By studying documents and field studies. The study indicated that applying work principles in Buddhism, which is the source of education about the doctrine of the Padhana, describes 4 perseverance: 1) the effort of avoiding (Sanvara-padhana), 2) the effort to overcome (Pahana- padhana), 3) the effort to develop (Bhavana-padhana) and 4) the right exertions (Anurakkhana-padhana). The 4 exertions (Padhana), which consists of these diligences, will make the organization of the unfounded traditions proceed with care and caution. To prevent it from occurring using Buddhist principles according to the 4 exertions (Padhana) are:- 1) the effort of avoid (Sanvara-padhana) since the use of the principle of praying that you will stand firm on the good after releasing the lantern into the sky, creating the consciousness within the minds of the people in the local society, 2) the effort to overcome (Pahana-padhana) is to ignore and eliminate bad thoughts. The mind is pure and purified. It cleanses the mind in the mind, the badness that is gone. It does not contain lust, which is associated with beliefs about the traditions of floating lanterns, after floating lanterns into the sky according to the beliefs of traditions that will result in changes in life and living in a better direction. Contribute to greater social sustainability 3) the effort to develop (Bhavana-padhana) is The diligence that creates traditionally unfounded activities and the participation of society within the local community leads to unity within the community and various activities are organized in which everyone in the community participates and is a driving force for Support until the inheritance of unfounded traditions and clearly 4) the right exertions (Anurakkhana-padhana) is the perseverance and preservation of the dharma that has happened to stand firm and grow until Embracing the principles of a permanent shutdown of a tradition that takes place in the Buddhist community Chiba District Surin Province Tha Tum district today.

Keywords: การประยุกต์, ปธาน 4, ประเพณีโคมลอย, ตำบลบะ อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

บทนำ

ประเพณีโคมลอยที่มีการปรับประยุกต์ให้เข้ากับหลักธรรมการประยุกต์หลักปธาน 4 เพื่อช่วยในการส่งเสริมประเพณีโคมลอยในด้านของการอนุรักษ์สืบสานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นหลักธรรมที่กล่าวถึงความเพียร 4 ประการนี้มีส่วนทำให้ประเพณีโคมลอยเกิดได้รับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แท้จริงประเพณีและส่งเสริมให้ประเพณีโคมลอยเกิดความยั่งยืนและสามารถช่วยดำรงรักษาประเพณีโคมลอยทั้งทางด้านการสืบสานและอนุรักษ์จนเกิดเป็นแนวทางในการดำเนินประเพณีในปีต่อไป

ให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยสัมปธานคือความเพียรชอบ 4 ประการหมายถึงสภาพธรรมซึ่งเป็นวิริยะเจตสิกที่เกิดขึ้นด้วยกุศลจิตไม่ว่าจะอยู่ในขณะวิปัสสนาหรือไม่ได้ วิปัสสนาก็ตามเพราะเป็นส่วนหนึ่งของโพธิปักขิยธรรม 37 ประการวิริยะเจตสิกที่เป็นสัมปธาน 4 ประการประกอบด้วย 1) สังวรประธานเพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน 2) ปหานประธานเพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว 3) ภาวนาประธานเพียรให้กุศลเกิดขึ้นในสันดาน 4) อนุรักษนาประธานเพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม ดังนั้นสัมปธานจะต้องเป็นวิริยะเจตสิกที่เกิดกับจิตใจที่ตั้งใจเป็นกุศลธรรมที่เป็น วิริยะเจตสิกสามารถที่จะทำให้เกิดความเพียรสามารถกำกับจิตใจให้พึงระลึกให้เกิดความผาสุกตั้งงาม งดเว้น แล้วซึ่งความคิดเป็นอกุศลได้ขณะที่มีความเพียรอยู่นั้น เรียกได้ว่าในขณะที่กำลังประกอบกิจการงานหากมี เจตสิกเหล่านี้จะทำให้เกิดกุศลและระงับเหตุไม่ดีทั้งปวงได้ตามลำดับ

ประเพณีโคลอย สันนิษฐานว่าเดิมเป็นพิธีของพราหมณ์ เพื่อบูชา พระอิศวร พระนารายณ์ และ พระพรหมเมื่อคนไทยนับถือพระพุทธศาสนาจึงรับพิธีชกโคลเพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ พระจุฬามณี ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ลอยโคลบูชา พระพุทธบาท ณ ชายแม่น้ำนัมมทานที หรือแม่น้ำเนรพุททา ในปัจจุบัน ของประเทศอินเดีย เมื่อพระอาทิตย์ย้ายเข้าราศีพุศจิก และพระจันทร์เดินเข้าร่วมดาวฤกษ์วิสาขะ เมื่อใด ให้ยกเสาโคลในวันนั้น กำหนดการนี้ตรงกับเดือนสิบสอง หรือเดือนยี่ โคลบูชาเมื่อบูชาครบกำหนดวันแล้ว ก็จะเอาโคลไฟไปลอยน้ำ เรียกว่า ทีปะวาลิปิธูชาไฟในวันเพ็ญเดือนสิบสองของชาวชมพูทวีปถือว่าเป็นงาน สำคัญ แสดงให้เห็นถึงการนำโคลมาถวายให้แก่พระพุทธเจ้า เพื่อให้เกิดความสว่างไสว โดยมีคติแฝงเปรียบ ความสว่างของโคลกับปัญญาญาณที่เกิดของผู้ปฏิบัติปฏิบัติ (สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน, 2530)

โคลอยนั้นในอดีตถือเป็นเครื่องหมายที่ใช้แสดงออกถึงการเป็นพุทธบูชา ที่ชาวพุทธมีต่อ พระพุทธศาสนา ยังมีความเชื่อว่าการปล่อยโคลอยนั้นจะให้หมดเคราะห์หมดโศกเรื่องราวร้ายๆ ที่ผ่านเข้ามา ในชีวิต ให้พ้นออกไปจากตัว ถือว่าเป็นการบูชาบรรพบุรุษแสดงความกตัญญูต่อกตเวที และช่วยส่งเสริมค้า จุนดวงชะตาชีวิตให้เจริญรุ่งเรือง สูงขึ้นไป (นันทพล จันเงิน, 2542)

การปล่อยโคลอยที่ลอยขึ้นสู่ท้องฟ้า ปัจจุบันนั้นโคลอยได้ถูกนำมาเป็น เครื่องใช้ที่ใช้ปล่อยใน งานต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา งานบุญสำคัญต่างๆ หรือแม้แต่โอกาสสำคัญต่างๆ จากประชาชน ชาวไทยและชาวต่างชาติทั่วไป เนื่องจากความงดงามของแสงเทียนของโคลอยที่ส่องสว่างในยามค่ำคืนบน ท้องฟ้านั้นสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ที่พบเห็นและผู้ปล่อยจนทำให้โคลอย เป็นจุดเด่นในลักษณะของภูมิ ปัญญาและความเชื่อที่มีมาตั้งแต่โบราณศิลปวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมมากขึ้น และมีความเชื่ออีกว่า เมื่อ ถวายโคลชาติหน้าเกิดมาจะมีสติปัญญาดีเนื่องจากแสงสว่างเป็นแสงที่ส่องเข้าไปยังความมืดเปรียบเสมือน ปัญญาที่จะสามารถพิจารณาเห็นนามาสู่ความเชื่อที่เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น ของชุมชนชาวพุทธตำบลปะ อำเภอนาทม จังหวัดสุรินทร์ ที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ที่ดึงดูดเป็นอย่งหนึ่งของคนในท้องถิ่น

หลักการและความสำคัญของหลักปธาน 4

ปธาน 4 มีความสำคัญซึ่งบ่งบอกถึงความเพียรชอบ ความเพียรใหญ่ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ ส่งเสริมกิจกรรมกิจการ งานสำคัญต่างๆ ให้สำเร็จเสร็จสิ้นด้วยความเพียร ซึ่งเป็นหลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทำให้เกิดความชัดเจนนะทำให้เกิดความสำเร็จในงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติงานที่ต้องอาศัยความเพียร ความตั้งใจจนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ก่อให้เกิดความไพบูลย์

สังวรปธาน กล่าวถึงความเพียรระวังเพียงปิดกัน คือเพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลละธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นนั้นไม่ให้เกิดขึ้นเพิ่มอีก เป็นการปิดกันกิเลสและความหลงผิดการกระทำผิดต่างๆทั้งกาย วาจา และใจ ก่อให้เกิดผลดีในการดำเนินชีวิตแก่ผู้ปฏิบัติธรรมในข้อนี้ เป็นเหตุนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังโดยไม่มีอุปสรรคข้อขัดแย้งใดๆ เพราะความเพียรดังกล่าวจะสามารถนำพาผู้ประพฤติปฏิบัติไม่ให้เกิดกิเลสและไม่มีมารใดมาผจญกลั่นแกล้ง การเดินทางในการนำเสนอทางออกที่ดีในการใช้ชีวิตและสามารถบรรลุได้ถึงเป้าหมาย ได้อย่างถูกต้องตรงตาม ตามทำนองคลองธรรม

ปหานปธาน กล่าวถึง ความเพียรกำจัดซึ่งอกุศลธรรม ที่เกิดขึ้นแล้ว ทำให้เกิดความสุขกายความสบายใจ ซึ่งหลักธรรมในข้อนี้จะเป็นส่วนนำพาผู้ประพฤติปฏิบัติเสมือนการฟอกจิตใจของตนเองให้ขาวสะอาดอยู่เสมอ การกำจัดความชั่ว ความไม่ตรงตามเหล่านี้จะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในสังคมท้องถิ่น ในทิศทางที่ดีขึ้น เป็นการขจัดความเหินแกลตัว เพื่อมุ่งประโยชน์ในส่วนรวมให้สำเร็จประโยชน์ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งหมายถึงการมีจิตสาธารณะของคนในท้องถิ่น การละซึ่งบาปกรรมด้วยความระวังไม่ให้เกิดบาปขึ้นอีก ต้องประกอบด้วยปัญญาเป็นส่วนสำคัญเพื่อประกอบความเพียรทุกอย่าง เพราะความเพียรเกิดขึ้นแก่จิตใจทำให้เกิดขึ้นได้ทั้งกุศลและอกุศล

ภาวนาปธาน กล่าวถึงความเพียรที่ทำให้เจริญและก่อให้เกิด การก่อให้เกิดนี้หมายถึงการก่อให้เกิดกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น และทำให้มองเห็นซึ่งแนวทางในการจัดการเกี่ยวกับแนวคิดในแง่ลบ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ภายในจิตใจซึ่งความเพียรที่ก่อให้เกิดกุศลธรรมเหล่านี้หากมันยังไม่เกิดขึ้นก็จะปรากฏขึ้นมาภายในจิตใจเป็นลำดับแรกและสามารถผลักดันตนเองให้เกิดความสำเร็จในอนาคตได้อย่างถาวร ทั้งนี้ภาวนาปธาน ต้องเกิดขึ้นด้วยปัญญาระลึกรู้ เพื่อเป็นไปซึ่งแนวทางในการดับกิเลส ดำรงด้วยสติ ปัญฐานเกิดความรู้ในสภาพธรรมและสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น สามารถแก้ไขเหตุการณ์ต่างๆถึงแม้ว่าจะมีอุปสรรค ก็สามารถระลึกรู้และผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

และอนุรักษนาปธาน กล่าวถึงความเพียรที่ต้องรักษา เป็นกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วนะตั้งมั่นอยู่และจะยังไม่ดับไป ซึ่งจะสร้างความดำรงคงทนถาวร ไพบูลย์ สิ่งและผู้ประพฤติปฏิบัติต้องการดำเนินให้คงอยู่และเกิดความถาวรมั่นคงในอนาคต นำไปสู่ความเจริญที่หาได้ยาก เป็นความเพียรชอบที่ทำให้เกิด ความระลึกรู้ในการรักษาไม่ให้เสื่อม ซึ่งการรักษาเหล่านี้จะทำให้เกิด ตั้งถาวรในกุศลธรรมภายในจิตใจ สามารถทำให้สิ่งที่ตนเองคาดหวังแล้วตั้งเป้าหมายไว้ประสบความสำเร็จ และมีความยั่งยืน คงทน ถาวรสืบไป (พระพรหมคุณาภรณ์, 2546)

ข้อมูลพื้นฐานของชาวพุทธตำบลบะอำเภอบำลือ จังหวัดสุรินทร์

บ้านบะอำลือ อำเภอบำลือ จังหวัดสุรินทร์ มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มกว้างมีลักษณะเป็นที่ดอนสลับกับที่ลุ่มกระจายอยู่ทั่วไป มีลักษณะเป็นลูกคลื่น เป็นชุมชนที่มีความยาวนานทางด้านวัฒนธรรมที่

หลากหลาย โดยเฉพาะอัตลักษณ์ด้านชาติพันธุ์วรรณา คือมีบรรพบุรุษจากหลากหลายชนเผ่ามาอยู่อาศัยร่วมกันจนเป็นหมู่บ้าน

ความเป็นมาของชุมชน บรรพบุรุษของชุมชนชาวพุทธตำบลบะ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์ แต่เดิมเป็นชาวเขมร มีภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาเขมร และชนเผ่าลาวที่เป็นชนเผ่าส่วนใหญ่ของกลุ่มชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ ใช้ภาษาลาวในการสื่อสารโดยใช้อักษรภาษาไทยกลางในการสื่อสาร

ชนเผ่าเขมรมีการสื่อสารโดยไม่มีภาษาเขียน ในสมัย รัชกาลที่ 4-5 มีการอพยพของชนเผ่าลาวเข้ามาอาศัยปะปนอยู่ในพื้นที่ส่วนหนึ่งแต่ไม่มากนัก จากคำบอกเล่าของนายจิต ลักขร อดีตผู้ใหญ่บ้านได้อธิบายถึงอัตลักษณ์ของการดำรงชีวิตของคนพื้นถิ่นว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีคนไทยจากจังหวัดนครราชสีมาเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นเนื่องจากบริเวณบ้านบะตำบลบะ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์ มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติและเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและการผสมผสานวิถีการดำรงชีวิตในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ทำให้ความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนชาวพุทธตำบลบะ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์ มีการรวมตัวกันจัดประเพณีโคมลอยประจำปีขึ้นทุก ๆ ปี ตั้งแต่ราว ๆ ปี พ.ศ.2507 มีระยะห่างจากตัวอำเภอน้ำขุ่นไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ 25 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดสุรินทร์ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 50 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศมีลักษณะเป็นที่ดอนสลับกับที่ลุ่มกระจายอยู่ทั่วไป มีลักษณะเป็นลูกคลื่น และเป็นพื้นที่ทำเล เลี้ยงสัตว์ เขตป่าสงวนแห่งชาติ เขตพื้นที่สาธารณะประโยชน์ สลับกับที่นา ทิศเหนือจรดแม่น้ำมูล ทิศตะวันออกจรด ลำห้วยระวี และมีหนองน้ำมากมาย เหมาะสำหรับการปลูกข้าว ปลูกมันสำปะหลัง ยางพารา ปอ ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ฯลฯ และมีพื้นที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงสัตว์ ด้านสังคมมีลักษณะทางสังคมของบ้านบะตำบลบะ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์ มีลักษณะการอยู่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม มีการจัดตั้งกองทุนสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน มีการจัดการด้านระบบสาธารณสุขโรคของหมู่บ้าน มีการอยู่รวมกลุ่มกันเป็นสมาชิกในกลุ่มต่างๆทั้งด้านการประกอบอาชีพและทางด้านการเกษตร มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับพื้นฐานของสังคมที่อยู่ในท้องถิ่น โดยอาศัยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลและวัดประจำหมู่บ้านในการประสานงานทางด้านสังคมมีการรวมตัวกัน ของคนในชุมชนท้องถิ่นโดยเฉพาะการจัดการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาในสังคม โดยอาศัยผู้นำหมู่บ้านที่เป็นทางกำนันและผู้ใหญ่บ้านมาเป็นตัวกลางในการจัดประสานงานเกี่ยวกับองค์กรต่างๆของชุมชน มีการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยพื้นฐานและปัจจัยการอยู่รวมตัวของสังคมโดยแบ่งแยกเป็นคุ่มต่างๆ และมีการประสานงานเกี่ยวกับเรื่องต่างๆภายในสังคม และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ประเพณีท้องถิ่นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบะ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์ (องค์การบริหารส่วนตำบลบะ, 2537) ได้ดำเนินการและให้การสนับสนุนงานศาสนาวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น อันมีผลทำให้ความเชื่อของบุคคลในท้องถิ่นมีส่วนในการพัฒนาจิตใจของประชาชนบ้านบะตำบลบะ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์ อย่างเห็นได้ชัดประกอบกับศรัทธาเกี่ยวกับประเพณีและงานบุญต่าง ๆ ก็จะมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประเพณีที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่สูญหายไป ทำให้วัดที่มีความโดดเด่นในการจัดกิจกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาและเป็นผู้นำทางด้านองค์กรและสถาบันของศาสนาของ บ้านบะตำบลบะ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์ (วัดโพธิ์หิมวันต์, 2552) อันมีผลทำให้ความเชื่อของ

บุคคลในท้องถิ่นมีส่วนในการพัฒนาจิตใจของประชาชนบ้านบะตาบละ อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ อย่างเห็นได้ชัดประกอบกับศรัทธาเกี่ยวกับประเพณีและงานบุญต่าง ๆ ก็จะมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประเพณีที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่สูญหายไป จึงนับได้ว่าวัดโพธิ์ทิมวันต์ เป็นวัดที่มีความโดดเด่นในการจัดกิจกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาและเป็นผู้นำทางด้านองค์กรและสถาบันของศาสนาของ บ้านบะตาบละ อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์

หลักปธาน 4 กับการสืบสานและอนุรักษ์ประเพณีโคมลอยของชุมชนชาวพุทธตำบลบะตาตูมอำเภотаตูมจังหวัดสุรินทร์

ประการที่หนึ่งสัมปธานการจะมีเครื่องดับกิเลสได้นั้นซึ่งจะต้องประกอบด้วยกุศลธรรมซึ่งเป็นความเพียรประกอบขึ้นทุกอย่างหรือสิ่งที่เป็นอกุศลอันยังไม่ได้เกิดขึ้นนั้นจึงนับได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการใช้หลักสังวรปธานอันทำให้เกิดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีโคมลอยขึ้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมข้อนี้จึงสามารถจำแนกได้จากกิจกรรมและพฤติกรรมการลอยโคมซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะระงับอกุศลที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองและผู้อื่นอีกทั้งยังสามารถระงับสิ่งชั่วและสิ่งไม่ดีให้เกิดขึ้นอีกในประเพณีโคมลอยการประยุกต์สังวรปธานเข้ามาใช้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์แล้วหลังจากลอยโคมจะสามารถระงับความเป็นบาปอกุศลไม่ให้เกิดขึ้นเพิ่มดังนั้นจึงเป็นการปรับประยุกต์หลักธรรมสังวรปธานเข้ามาใช้ในประเพณีโคมลอยทำให้เกิดการดำรงรักษาประเพณีทั้งในด้านของการสืบทอดและอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามเพื่อปลูกฝังกุศลบายที่เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาภายในจิตใจให้กับคนในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมเพราะเมื่อมีการะวังในเรื่องของความเกรงกลัวต่อบาปและอกุศลที่จะเกิดขึ้นทำให้หลักธรรมสังวรปธานเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถปรับประยุกต์ให้เข้ากับประเพณีโคมลอยซึ่งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมการปล่อยโคมลอยและสามารถทำให้ความพึงระวังเหล่านี้ปลูกฝังไปพร้อมพร้อมกับความเชื่อของการปล่อยโคมลอยในรูปแบบลักษณะของการอธิษฐานจิตว่าตนเองและครอบครัวจะพึงระวังไม่ให้บาปอกุศลนั้นเกิดขึ้น

ประการที่สอง การนำหลักปธานปธาน คือการใช้ความเพียรเพื่อกำจัดอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ให้หมดสิ้นไป เป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนและพิธีการในการปล่อยโคมขึ้นสู่ท้องฟ้าซึ่งเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีการประดิษฐ์โคมลอยเสร็จสิ้นแล้วจะมีการตั้งจิตอธิษฐาน เป็นที่ตั้งของกุศลธรรม และการปล่อยโคมลอย อาศัยหลักธรรมปธานปธาน โดยการแสดงพฤติกรรมผ่านการปล่อยโคมขึ้นสู่ท้องฟ้า นั่นคือการตั้งจิตอธิษฐานเพื่อจะละอกุศลธรรมต่างๆ ไม่ให้เกิดขึ้นภายในจิตใจและเป็นการจรรโลงคุณธรรมที่เป็นรากหลักภายในจิตใจให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นการกำจัดความชั่วความไม่ดียานเหล่านี้ออกจากตนเองด้วยการประยุกต์เอาหลักธรรมปธานปธาน มาใช้ จะให้เกิดความสุขกายสบายใจ

ประการที่สาม ภาวนาปธาน นำหลักการ การประยุกต์ใช้เกี่ยวกับประเพณีโคมลอย ซึ่งมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้ในหลักของการจัดกิจกรรม ที่มีส่วนร่วม ของคนในชุมชนคนในชุมชนชาวพุทธ ตำบลบะตาตูม อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ มีการให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมประเพณีโคมลอย โดยอาศัยหลักธรรมภาวนา-ปธาน ประเพณีโคมลอยของชุมชนชาวพุทธ ตำบลบะตาตูม อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ มีการจัดเตรียมสถานที่ภายในวัดโพธิ์ทิมวันต์และสามารถดำเนินงาน โดยอาศัยหลักความเพียรในการสร้างกุศล ด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ เพื่อระลึกถึงความดีงามในสังคมให้ก่อเกิดเป็นกิจกรรมต่างๆไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการแข่งขัน

เกี่ยวกับการปล่อยโคม กิจกรรมการทำโคมลม ยังกุศลให้เกิดมีมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันนับ ได้ว่าเป็นการประยุกต์ใช้หลักธรรมภาวนาปานอย่างเหมาะสมและชัดเจน

และประการที่สี่ อนุรักษนาปาน ความเพียรรักษาดังกล่าวนี้อคือการอนุรักษสืบสานประเพณีให้ดำรงคงอยู่ด้วยกุศลธรรมที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนท้องถิ่นมีจิตสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญ ของประเพณีโคมลอยมีความตั้งมั่นเกี่ยวกับความเชื่อในศาสนพิธีและขั้นตอนการจัดพิธีกรรมดังกล่าว ขอให้เกิดความเจริญไพบูลย์และความสามัคคีการภายในท้องถิ่นนั้น นำไปสู่การอนุรักษและสืบสานทำให้ประเพณีโคมลอยในปัจจุบันมีคุณค่า นำไปสู่ความยั่งยืนถาวรจนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชุมชนชาวพุทธตำบลบะ อำเภอนาทม จังหวัดสุรินทร์

สรุปได้ว่า ความเพียรระวังและปิดกั้นไม่ให้กุศลธรรมนั้นเกิดในจิตใจ ทำให้เกิดแนวความคิดการลอยโคมและปล่อยความทุกข์ ส่งออกจากตนเองและครอบครัว มีทั้งเป็นการกำจัดอกุศลธรรมที่กำลังจะเกิดขึ้นภายในจิตใจทำให้เกิดความคิด ความรู้ และปัญญา เกิดความสบายกายสบายใจ มีความตระหนักถึงคุณค่าของประเพณีโคมลอย สามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ต่างๆได้ด้วยความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น โดยเฉพาะประเพณีโคมลอย ประกอบกับ มีความเพียรที่อุดมไปด้วยกุศลธรรมที่พึงให้เกิดให้มีความเจริญขึ้นในท้องถิ่นมีการจัดกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม ต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนำไปสู่การอนุรักษสืบสานประเพณีด้วยความเพียรในกุศลธรรมที่เกิดขึ้นอย่างมีความตั้งมั่นทำให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านการสืบสานและอนุรักษประเพณีโคมลอยให้คงอยู่ จนถึงปัจจุบัน

สรุป

หลักปาน 4 กับการสืบสานและอนุรักษ ประเพณีโคมลอยของชุมชนชาวพุทธ ตำบลบะ อำเภอนาทม จังหวัดสุรินทร์ การอาศัยหลักความเพียร 4 ประการ ในการจัดการความเชื่อในการดำรงชีวิตและการดำเนินวิถีชีวิตด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสืบสานประเพณีท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดมโนภาพในการปลูกฝังสิ่งดีงามภายในจิตใจ ซึ่งความการจัดกิจกรรมเหล่านี้ทำให้หลักปาน 4 มีผลกับการดำเนินชีวิตและมีส่วนเกี่ยวข้องกับคนในชุมชนท้องถิ่นในลักษณะของการพยายามสร้างกิจกรรมโดยชอบหรือที่เรียกว่า “สัมมปปาน” ซึ่งหมายถึง ความเพียรชอบ 4 ประการนั้นคือ สังวรปาน 1 ปานปาน1 ภาวนาปาน1 และอนุ-รักษนาปาน1มาประยุกต์ใช้จนก่อให้เกิดการอนุรักษสืบสานประเพณีโคมลอย ภายในชุมชนชาวพุทธ ตำบลบะ อำเภอนาทม จังหวัดสุรินทร์

สรุปได้ว่า หลักธรรมปาน4ซึ่งประกอบด้วยความเพียรเหล่านี้ จะทำให้การจัดประเพณีโคมลอยดำเนินไปด้วยความพึงระวังและยับยั้งอกุศลไม่ให้เกิดขึ้นโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามหลักปาน 4 คือ 1) สังวรปาน ตั้งแต่การใช้หลักการอธิษฐานจิตว่าตนเองจะตั้งมั่นอยู่บนความดีหลังจากที่ปล่อยโคมลอยขึ้นสู่ท้องฟ้าแล้วทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของคนในสังคมท้องถิ่น 2) ปานปาน คือละเว้นและกำจัดความคิดที่ไม่ดีออกไป จิตใจเกิดความสะอาดบริสุทธิ์ เป็นการชำระล้างความคิดในจิตใจที่ไม่มีเป็นอกุศล ผ่านความเชื่อที่เกี่ยวกับประเพณีโคมลอย หลังจากลอยโคมขึ้นสู่ท้องฟ้า ตามหลักความเชื่อของ

ประเพณีว่าจะส่งผลให้เปลี่ยนแปลงในชีวิตและการดำเนินชีวิตไปในทิศทางที่ดีขึ้น 3) ภาวนาปธาน คือ ความเพียรที่ก่อให้เกิดกิจกรรมประเพณีโคลอยและการมีส่วนร่วมต่างๆ ของสังคมภายในชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดความสามัคคีภายในชุมชน และได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นแรงผลักดันในการสนับสนุนจนเกิดการ สืบสาน ประเพณีโคลอยขึ้นอย่างชัดเจน และ 4) อนุรักษ์นาปธาน คือ ความเพียรรักษาคุณธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญขึ้นไปจนเกิดความไพบุลย์ถาวร เป็นหลักการของการสืบสานประเพณีที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวพุทธตำบลบะ อำเภอกำแพง จังหวัดสุรินทร์ มาจนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- นันทพล จันเงิน. (2542). *พิพิธภัณฑสถานโบราณคดี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมนิเทศ.
- วัดโพธิ์หมวันต์. (2552). *อนุสรณ์งานผูกพันสถิตมาฝั่งลูกนิมิต*. สุรินทร์: วัดโพธิ์หมวันต์.
- สำนักศิลปกรรมราชบัณฑิตยสถาน. (2530). *วิหารจามเทวีวัดบึงยางคก*. ลำปาง: มปป.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบะ. (2537). *สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น*. ข้อมูลทั่วไป. แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สามปี: องค์การบริหารส่วนตำบลบะ. ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล.